

นวนิยายเชิงอภิปรัชญาของฝรั่งเศส ในคริสต์ศตวรรษที่ 20

■ อุษาวดี เอกแสงศรี

ประเทศฝรั่งเศส ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ร่ำรวยทางความคิดและปรัชญามาช้านาน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะถูกสอดแทรกอยู่ในวรรณคดีตลอดมา เช่น ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีนักคิด นักเขียนที่สำคัญ คือ วอลแตร์ (Voltaire) มองเตสกีเยอ (Montesquieu) รูสโซ (Rousseau) และดีเดอโรต์ (Diderot) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นนักเขียนที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับโลกและมนุษย์ ลักษณะวรรณคดีเชิงปรัชญาดังกล่าวได้ปรากฏชัดเจนอีกครั้งหนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในยุคนี้ที่สำคัญที่สุดเห็นจะเป็นสงครามโลกครั้งที่ 1 (1914-1918) สงครามโลกครั้งที่ 2 (1939-1945) และการที่เยอรมันเข้ายึดครองประเทศฝรั่งเศส(1941)ได้ก่อให้เกิดวิกฤตศรัทธาต่อค่านิยมดั้งเดิมของสังคมและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมที่ให้ความสนใจกับมนุษย์และโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในวรรณกรรมประเภทนวนิยาย ในช่วงปี 1926-1955

ลักษณะสำคัญของนวนิยายในช่วงนี้คือ

- แก่นของเรื่องมักจะเกี่ยวกับโศกนาฏกรรมอันเนื่องมาจากสงคราม
- เป็นนวนิยายที่เป็นการแสดงพลังแห่งมนุษยชาติในอันที่จะต่อสู้กับสภาวะที่คับขัน

3. เป็นนวนิยายเชิงอภิปรัชญา (Roman métaphysique) มากกว่าที่จะเป็นนวนิยายเชิงจิตวิทยา (Roman psychologique)

นวนิยายเชิงอภิปรัชญา

อิทธิพลของกระแสทางความคิดที่เชื่อในเรื่องญาณหยั่งรู้ของมนุษย์ (Intuition) ในการดำเนินชีวิต และความคิดที่ว่ามนุษย์ค้นพบตัวเองจากการกระทำ ทำให้รูปแบบนวนิยายในช่วงนี้จะกล่าวถึง (1926-1955) เป็นนวนิยายที่เล่าการกระทำ ประสบการณ์ การผจญภัยของตัวละคร เป็นนวนิยายเปิด (Roman ouvert) กล่าวคือ ผู้อ่านจะค้นพบค่านิยม (Valeur) หรือคุณค่าแห่งชีวิตจากการกระทำของตัวละคร มักเป็นนวนิยายที่เสนอภาพของมนุษย์ที่ปฏิเสธกฎเกณฑ์ของโลก ตลอดจนค่านิยมดั้งเดิมของสังคม เป็นนวนิยายผจญภัยที่ตัวละครเอกจะมีลักษณะของมนุษย์ผู้มีบทบาทในการสร้างสรรค์โลก เป็นมนุษยนิยมที่เน้นศรัทธาในการกระทำของมนุษย์ (Humanisme Prométhéen) โดยมีจุดเริ่มต้นจากความรู้สึกว่ามีช่องว่างระหว่างมนุษย์และโลก ผู้ที่จะเติมแต่งช่องว่างนั้นให้หมดไปก็คือมนุษย์นั่นเอง นวนิยายเหล่านี้มักจะกล่าวถึงการแสวงหาคคุณค่าจากการกระทำ การต่อสู้ เป็นนวนิยายที่ผู้เขียนตั้งคำถามว่า อะไรคือคุณค่าของมนุษย์และมนุษย์จะสร้างความหมายให้กับชีวิตของตนอย่างไร

นวนิยายเชิงอภิปรายที่ผู้เขียนใคร่ขอล่าวถึงในที่นี้มีเพียง 4 เรื่อง ได้แก่ “เที่ยวบินกลางคืน” (Vol de Nuit) ของ แซงต์เอ็กซูเปรี (Saint-Exupéry: 1931) “สภาวะแห่งมนุษย์” (La Condition Humaine) ของ อ็องเดร มาลโรซ์ (André Malraux: 1933) “เอียน” (La Nausée) ของ ฌ็อง ปอล ซาร์ตร (Jean-Paul Sartre: 1938) และ “กาฬโรค” (La Peste) ของ อัลแบร์ กามูส์ (Albert Camus: 1947) เนื่องจากเป็นนวนิยายที่เป็นรู้จักกันดีในหมู่ปัญญาชนและผู้ศึกษาวรรณคดีฝรั่งเศส และมีเนื้อหาที่ให้แก่คิดที่เป็นประโยชน์ในเชิงของการสร้างพลังให้กับชีวิต

เที่ยวบินกลางคืน (Vol de Nuit)

เรื่องราวของนวนิยายเรื่องนี้เกิดขึ้นในช่วงปี 1929 ซึ่งเป็นระยะแรกๆ ที่บริษัทการบินเริ่มทดลองการบินในตอนกลางคืน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาระบบการขนส่งพัสดุไปรษณีย์ภัณฑ์ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น ตัวละครเอกของเรื่องคือ ริวแยร์ (Rivière) ผู้รับผิดชอบและควบคุมการบินกลางคืนของสายการบินในประเทศอาเจนตินา ริวแยร์เป็นคนที่เข้มงวด เด็ดขาด ไม่รู้จักผ่อนปรน และเห็นว่ากฎเกณฑ์นั้นสำคัญยิ่งกว่าสิ่งใด เขาบังคับให้นักบินที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาขึ้นบินไม่ว่าอากาศจะอยู่ในสภาพใด ไล่คนงานแก่ๆ ที่บกพร่องต่อหน้าที่ออก เป็นผู้ที่สละความสุขส่วนตัวเพื่อหน้าที่ ในคืนที่เกิดเรื่องราวของนวนิยาย จะมีเที่ยวบินบินมาจาก 3 แห่ง เครื่องบินจาก 2 เส้นทางได้บินฝ่าสภาพอากาศที่แปรปรวนและอุปสรรคต่างๆ มาถึงกรุงบุนอสไอเรส ได้อย่างหวุดหวิด แต่ยังมีเหลือนักบินอีกคนหนึ่ง คือ ฟาเบียง (Fabien) ซึ่งขาดการติดต่อไป เนื่องจากติดอยู่ในพายุไซโคลน ตลอดเวลาที่ริวแยร์คอยนักบินที่เหลืออยู่ เขารู้สึกวิตกกังวลขวยยืนยันทัน ว่าฟาเบียงคงจะเสียชีวิตอย่างแน่นอนเนื่องจากเครื่องบินของเขามีน้ำมันเชื้อเพลิงเหลือน้อยมาก ริวแยร์ใคร่ครวญว่าเหตุใดเขา

จึงต้องทำลายความสุขของคนเหล่านี้ เขาเป็นผู้ที่มีจิตใจโหดร้าย ไม่มีความรักในหัวใจหรืออย่างไร ในหัวของเขาเต็มไปด้วยความรู้สึกที่สับสนและขัดแย้ง

ในที่สุดเขาก็เริ่มเข้าใจตัวเอง เขาคิดได้ว่า ความสุขส่วนตัวหรือความสุขในครอบครัวที่มนุษย์ทุกคนใฝ่หาเป็นสิ่งที่ไม่จริงยั่งยืน และความสุขดังกล่าวจะหมดไปพร้อมกับความตายของมนุษย์ แต่หน้าที่การทำงานและความรับผิดชอบต่างหาก ที่จะสร้างความเป็นอมตะให้กับมนุษย์ ชีวิตคนเราไม่ยั่งยืน อย่างน้อยเราก็ควรสร้างคุณค่าให้กับชีวิตด้วยการประกอบกิจการงานอย่างดีที่สุด ด้วยการร่วมแรงร่วมใจกัน ดุจดั่งผู้นำชนเผ่าอินคาส์ (Incas) ในประเทศเปรู ที่บังคับให้ผู้คนนำหินก้อนมหึมาไปสร้างเทวสถานไว้บนภูเขา แม้มนุษย์ผู้สร้างเทวสถานจะตายไปและร่วงหล่นกลบอยู่ในทะเลทราย แต่เทวสถานที่เขาสร้างขึ้นก็ยังคงตั้งตระหง่านมาจนทุกวันนี้ มนุษย์จึงสามารถสร้างความเป็นอมตะและคุณค่าให้กับตนเองด้วยการกระทำและการรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงาน เมื่อคิดได้ดังนั้น ริวแยร์จึงตัดสินใจสั่งให้เที่ยวบินต่อไปออกบินไปยุโรปโดยไม่ทอดทิ้ง

สภาวะแห่งมนุษย์ (La Condition Humaine)

“สภาวะแห่งมนุษย์” เป็นนวนิยายที่มีฉากและเหตุการณ์ที่เป็นประวัติศาสตร์และการเมืองในประเทศจีน เรื่องราวเกิดขึ้นในช่วงที่มีการลุกขึ้นปฏิวัติของพวกคอมมิวนิสต์ที่นครเซียงไฮ้ ในปี ค.ศ.1927 ในเรื่อง เจียงไคเช็คได้ปราบปรามพวกก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และบังคับให้วางอาวุธ ในที่สุดฝ่ายปฏิวัติพ่ายแพ้ และหลายคนถูกจับมาขังไว้เพื่อรอการประหารชีวิตอย่างทารุณโหดร้าย

มาโลโรซได้สร้างสรรคตัวละครขึ้นมาชุดหนึ่งซึ่งเป็นการรวมพลังของคนที่มาจากชาติต่างๆ เพื่อก่อการกบฏในครั้งนี้ ซึ่งก็พบกับความพ่ายแพ้และความตายในที่สุด ตัวละครแต่ละตัวต่างก็พยายามที่จะต่อสู้กับภัยของโลกที่คุกคามและบีบคั้นพวกเขา ต่อสู้กับความรู้สึกโดดเดี่ยวตามแนวทางของตน แต่ดูเหมือนว่าการกระทำของพวกเขาทุกคนจะวนเวียนอยู่กับคำพูดของ เมาจีซอร์ (Gisors : อดีตอาจารย์สอนวิชาสังคมวิทยา ผู้เป็นแรงบันดาลใจให้แก่ลูกชายของเขาชื่อ กิโย) ที่กล่าวว่า “เวลา 9 เดือนไม่อาจสร้างมนุษย์ขึ้นมา แต่ต้องใช้เวลากว่า 60 ปี เพื่อสร้างมนุษย์ และเมื่อมนุษย์ผู้นั้นได้ทำทุกสิ่งทีตนคิดว่าเหมาะสมแล้ว ก็ไม่มีอะไรที่จะดีไปกว่า ความตาย”

กิโย (Kyo) ลูกครึ่งญี่ปุ่นและฝรั่งเศสซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ผู้ยอมตายเสียดีกว่าที่จะทรยศต่ออุดมการณ์ของตน

กาตอฟ (Katow) คนรัสเซียผู้ยอมสละยาพิษของตนให้กับสหายร่วมอุดมการณ์ชาวจีน 2 คน ที่ถูกจับมาขังไว้ด้วยกัน เพื่อไม่ให้ต้องตายอย่างทรมาน ด้วยการถูกจับเผาทั้งเป็นในเตาทำไอน้ำรถไฟ นับเป็นการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ เนื่องจาก 1 ใน 2 คนนั้นเป็นผู้ที่เขาไม่เคยเห็นหน้า ไม่เคยรู้จักมาก่อน การกระทำดังกล่าวเป็นการสื่อความคิดในเรื่อง ภราดรภาพอันยิ่งใหญ่ และแข็งแกร่ง (La fraternité virile)

เจิน (Tchen) หนุ่มนักก่อการร้ายชาวจีนผู้ยอมพลีชีพในการลอบสังหารเจียงไคเช็คซึ่งรอดตายไปได้ เขาเป็นตัวละครที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ และเมื่อคิดการใดแล้ว ก็ต้องทำสิ่งทีคิดให้สำเร็จแม้จะต้องตาย

เมย์ (May) คนเยอรมัน หลังจากการพ่ายแพ้และความตายของกิโยคนรักแล้ว เธอได้ตัดสินใจจะต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ของตนในประเทศอื่นต่อไป

นวนิยายเรื่อง “*สภาวะแห่งมนุษย์*” จึงไม่ได้มีประเด็นสำคัญเน้นไปที่ประวัติศาสตร์และการเมือง แม้ว่าท้องเรื่องจะเป็นเช่นนั้น แต่วัตถุประสงค์ของมาโลโรซคือ ต้องการที่จะสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าในสภาวะอันเลวร้ายและบีบคั้นที่มนุษย์ต้องเผชิญ (Elément pascalien) มนุษย์สามารถที่จะแสดงพลังอันยิ่งใหญ่ และภราดรภาพอันแข็งแกร่งได้อย่างไร

ความเอียน (La Nausee)

นวนิยายเรื่อง “*ความเอียน*” เป็นนวนิยายที่เขียนในรูปของบันทึกประจำวัน นับเป็นนวนิยายเชิงอภิปรายอีกเรื่องหนึ่ง ตัวละครเอกคือ อ็องตวน โรก็องแต็ง (Antoine Roquentin) ได้เล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับเขาในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมา เขารู้สึกวิตกและหวาดกลัว ไม่สบายใจเมื่อนึกถึงภาวะของสิ่งต่างๆบนโลก เขารู้สึกสะอิดสะเอียนผู้คน ตลอดจนสรรพสิ่งต่างๆ แม้กระทั่งตัวของเขาเอง (Le malaise metaphysique) โรก็องแต็งรู้สึกเช่นนั้น ในขณะที่คนอื่นยุ่งคั่งดำเนินชีวิตไปตามปกติ เขารู้สึกว่าเขาเป็นส่วนเกินสำหรับโลก เขารู้สึกว่าชีวิตเขาดำเนินไปด้วยการกินและนอน กินและนอน อย่างไม่มีความหมาย ชีวิตของเขาดำเนินไปอย่างซ้ำๆ ไม่แตกต่างอะไรจากต้นไม้ แอ่งน้ำ แก้วอีลีแดงของรถราง มนุษย์เป็นเพียงสิ่งของหรืออาจจะมี ความสำคัญน้อยกว่านั้นอีก อากาศป่วยทางจิตใจของโรก็องแต็งเกิดขึ้น เพราะเขาไม่อาจแยกแยะความแตกต่างระหว่างคนและสิ่งของได้ แต่ในที่สุดโรก็องแต็งเริ่มเข้าใจว่ามนุษย์แตกต่างจากสิ่งของอื่นๆ เพราะมนุษย์สามารถทำตนให้ผ่านพ้นจากสภาพที่ถูกกำหนดมาได้ (Transcender) เขาจึงคิดที่จะเขียนหนังสือสักเล่มหนึ่ง อย่างน้อยที่สุดงานที่เขาสร้างสรรค์ขึ้นมา ก็เพิ่มคุณค่าให้กับชีวิตอันไร้แก่นสารของเขาได้ (L'absurdité de la vie) ดีกว่าที่จะอยู่อย่างท้อแท้สิ้นหวังไปวันๆ

กาฬโรค (La Peste)

งานเขียนของ อัลแบร์ กามูส์ จะมีเนื้อหาครอบคลุมอยู่ 2 เรื่อง คือความไร้แก่นสารของชีวิต (L'absurde) และการเป็นขบถต่อสภาพความไร้แก่นสารดังกล่าว (La révolte)

เรื่อง “กาฬโรค” ที่จะกล่าวถึงจัดอยู่ในส่วนที่เป็น “การขบถ” ผู้เล่าเรื่องเป็นแพทย์ชื่อ ริเยอซ์ (Rieux) เขาได้เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นวันๆไป ตั้งแต่เริ่มเกิดกาฬโรค การลุกลามของโรค จนถึงขั้นการลุกลามอย่างรุนแรงที่สุด มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากแม้แต่เด็กตัวเล็กๆ และในที่สุดโรคก็ค่อยๆหายไป การระบาดของกาฬโรคในเมืองออรัอง (Oran) ทำให้น.พ.ริเยอซ์ได้มีโอกาสสังเกตความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม อารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนาของผู้คนในเมืองนี้ อันที่จริงแล้วการเกิดโรคระบาดนี้เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของความทุกข์ที่มนุษย์ต้องประสบ เมื่อมนุษย์ต้องเผชิญกับชีวิตที่ไร้แก่นสาร ไร้ค่าอธิบายดังกล่าว มนุษย์ควรทำอย่างไร จะพบว่าตัวละครในเรื่องนี้ต่างก็มีปฏิกิริยาที่แตกต่างกันไป ตัวละครแต่ละตัวแสดงให้เห็นถึงมนุษย์ชนิดต่างๆ

ก๊อตตาร์ด (Cottard) ฉวยโอกาสกอบโกยกำไรจากภัยร้ายครั้งนี้ เป็นบุคคลที่น่าดูถูกเหยียดหยาม และไร้คุณค่า

บาทหลวงปันลูซ์ (La Père Paneloux) ผู้ซึ่งมีความเห็นว่ากาฬโรคเป็นการแสดงความไม่พอพระทัยของพระเจ้า เป็นผลมาจากบาปกำเนิดของมนุษย์ คุณพ่อจึงชักชวนให้ผู้คนสวดอ้อนวอนพระเจ้าให้ทรงลดบันดาลให้โรคร้ายสงบลง

โจเซฟ กร็องด์ (Joseph Grand) ผู้คอยช่วยเหลือน.พ.ริเยอซ์ วันละ 2 ชม. จัดอยู่ในบุคคลประเภทมีจิตใจดีงาม

รองแบร์ (Rambert) ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ หลั่งจากที่เคยคิดจะหนีจากเมืองนรกเพื่อกลับไปหาคนรัก ต้องตายเพราะป่วยเป็นกาฬโรค เนื่องจากเขาละอายใจที่จะหนีไปมีความสุข ในขณะที่คนอื่นมีความสุข การกระทำของเขาแสดงให้เห็นถึงภราดรภาพอันแท้จริง

วัตถุประสงค์ของกามูส์ในการเขียนนวนิยายเรื่องนี้คือ ต้องการให้เห็นปฏิกิริยาของผู้คนในเมืองนี้และต้องการให้แง่คิดเกี่ยวกับชีวิตว่า ถ้าโลกมีแต่ความทุกข์ไม่ว่าจะเป็นผลมาจากโรคร้ายหรือสงคราม มนุษย์ควรจะทำอย่างไร ตัวละครที่เป็นกระบอกเสียงให้กับกามูส์ คือ ตารู (Tarou) ผู้อยู่เคียงข้างคนป่วย และ น.พ.ริเยอซ์ ผู้เล่าเรื่องนั่นเอง ตารูใฝ่ฝันไว้แต่ครั้งที่เป็นเด็กว่าจะเป็น “นักบุญ” โดยไม่ต้องมีพระเจ้า ในครั้งนี้เขาไม่คิดอาจเอื้อมถึงเพียงนั้น เพียงแต่พยายามอยู่เคียงข้างมนุษย์ผู้ตกเป็นเหยื่อของโรคร้ายเสมอ และน.พ.ริเยอซ์ซึ่งทำหน้าที่ “แพทย์” ของตนให้ดีที่สุดด้วยการพยายามรักษาชีวิตมนุษย์เอาไว้ โดยไม่ได้คิดว่าตนจะเป็นวีรบุรุษหรือนักบุญแต่อย่างใด

เรื่องจบลงด้วยชัยชนะของชาวเมืองออรัอง เมื่อกาฬโรคได้สงบลง แต่กามูส์ได้พูดทิ้งท้ายไว้ว่า เชื้อแห่งโรคภัยไม่ได้หมดไปอย่างสิ้นเชิง มนุษย์เรายังคงต้องพบกับเรื่องร้ายๆเช่นนี้ตลอดไป แต่ในชีวิตที่มีแต่ความเลวร้าย มนุษย์ก็ควรที่จะมีชีวิตอยู่ให้ได้ด้วยการสร้างสมดุลระหว่างความสุขส่วนตัวและการอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ด้วยความรู้สึกของความเป็นพี่เป็นน้องกัน

ผลงานที่ได้กล่าวถึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของนวนิยายเชิงอภิปรัชญาที่มีอยู่มากมายในช่วงปี ค.ศ. 1926-1955 ซึ่งต่างก็มีเนื้อหาเน้นไปที่การตั้งคำถามและการแสวงหาคำตอบให้กับชีวิต สภาวะของโลก และชีวิตที่โหดร้าย บีบคั้น และไร้แก่นสารก่อให้เกิดวิกฤตศรัทธาต่อค่านิยมดั้งเดิมของสังคมและความ

ศรัทธาในชีวิตนิรันดรตามความเชื่อในศาสนาคริสต์ ชีวิต ตลอดจนการแสดงความยิ่งใหญ่และศักดิ์ศรีของงานเขียนเหล่านี้จึงแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาอันยิ่งใหญ่ในตนเองให้ปรากฏ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นนวนิยายเชิงใหญ่ในตัวมนุษย์ที่จะนำพาตัวเองให้ผ่านพ้นจากสภาพ อภิปรัชญาในแนวมนุษยนิยมนั่นเองอันไม่น่าพึงพอใจดังกล่าวด้วยการสร้างแก่นสารให้กับ

บรรณานุกรม

- Bruézière, M. **Histoire Descriptive de la Littérature Contemporaine**. Paris: Berger- Levrault, 1975
- Camus, A. **La Peste**. Paris: Gallimard, 1933
- Chaiprasathna, Sodchuen. **Actes du Colloque : ‘Le Centenaire de la Naissance d’André Malraux**. Bangkok : Université Silpakorn, 2001
- Chassang A., Senninger, CH. **Recueil de Textes Littéraires Français (XXe siècle)**. Paris : Hachette, 1970
- Saint-Cheron, F. de. **André Malraux**. Paris: Ministère des Affaires Etrangères-adpf, 1996
- Saint-Exupéry, A. de. **Vol de Nuit**. Paris: Gallimard, 1931
- Sartre, J.P. **La Nausée**. Paris: Gallimard, 1933
- Malraux, A. **La Condition Humaine**. Paris: Gallimard, 1933
- Vanlengen, P. **Aspects de la Littérature Française Contemporaine**. Paris: Fernand Nathan, 1973